

Lovorka ČORALIĆ*

CRMNIČANIN MARKO ĐIKANOVIĆ – PUKOVNIK
MLETAČKIH PREKOMORSKIH POSTROJBI
(*FANTI OLTRAMARINI*)¹

ABSTRACT: *Article deals with the military career and work of Marko Đikanović, a denizen of Crmnica and a colonel of Venetian transmarine infantry units (fanti oltramarini) in the eighteenth century. The article is based on the study and analysis of until now relatively less known sources from the Archivio di Stato di Venezia [State Archive of Venice] and the Državni arhiv u Zadru [State Archive of Zadar]. Based on these sources, the article follows Đikanović's career and military activity from the time he was captain until his death in the rank of colonel. The article also discusses other military active members of the Đikanović family.*

KEY WORDS: *Marko Đikanović, Montenegro, Crmnica, Zadar, Venetian Republic, military history, history of the 18th century*

Uvod: gradivo iz mletačkog i zadarskog arhiva i njegov značaj za proučavanje udjela Crnogoraca u mletačkim prekomorskim postrojbama

Istraživanje i znanstvena raščlamba pojedinih sastavnica iz vojne i društvene povijesti širega područja istočnojadranske obale nezamislivi su bez uvida u izvorno arhivsko gradivo središnje mletačke državne pismohrane (Archivio di Stato di Venezia, dalje: ASV). U sklopu brojnih ondje pohranjenih fondova i zbirki koji pružaju uvid u raznolike aspekte sudjelovanja

* Autor je Hrvatski institut za povijest, Zagreb, HR

¹ Korisne podatke o literaturi vezanoj za povijest Crmnice u ranome novom vijeku, pružio mi je kolega Savo Marković te mu se ovom prigodom zahvaljujem na uloženoj trudu i ljubaznosti.

časnika i vojnika zavičajem od Istre i Dalmacije do Crne Gore u mletačkim prekomorskim postrojbama, od osobite je važnosti arhivska zbirka pod nazivom *Inquisitori sopra l'amministrazione de' pubblici ruoli* (dalje: *Inquisitori ... pubblici ruoli*). Dio toga arhivskog materijala sadrži opće dukale, terminacije i patente koje je mletačka središnjica donosila u svezi s reguliranjem statusa i ustroja svojih vojnih snaga. Ovdje su, nadalje, sadržani i spisi predstavnika mletačke vlasti u nekim dijelovima mletačkih pokrajina Dalmacije i Albanije, ponajprije oni upućeni navedenoj magistraturi, zatim različiti spisi (proces, izvješća o reformama vojske i slično). Kada je riječ o konkretnim postrojbama, za istraživače mletačke vojne povjesnice (ponajprije u 18. stoljeću) od iznimne su značaja popisi unovačenih časnika i vojnika, raspoređenih u talijanske postrojbe (*reggimenti e compagnie italiane*, 1668 – 1797), oltramarinske postrojbe (*reggimenti e compagnie oltramarini*, 1604 – 1797), hrvatske konjaničke postrojbe (*cavalleria croata*, 1700 – 1797), postrojbe konjaničke garde (*cavalleria corazzieri*, 1715 – 1797.), mješovite postrojbe (*compagnie sciolte*, 1741 – 1795), postrojbe lake konjice (*cavalleria dragoni*, 1702 – 1797) te topničke postrojbe (*artiglieria*, 1652 – 1797).²

U sklopu navedene arhivske zbirke nalazimo, ponajprije kada je riječ o 18. stoljeću, pregršt podataka i o crnogorskim vojnicima, ali i o najvišim časnicima u mletačkim prekomorskim jedinicama, bilo da je riječ o vojnim osobama koje su potjecale s teritorija koji se tada nalazio u sastavu Mletačke republike (Boka, budvansko područje), bilo da se radi o vojnim dužnosnicima zavičajem sa širega područja Crne Gore. Spomenimo ovdje kao ilustraciju samo neke primjere; raspoložemo s brojnim podacima o pukovnijama oltramarina (najčešće pješačkih jedinica – *fanti oltramarini*) kojima su zapovijedali Ivan Krapović iz Maina (1737 – 1743) i njegov nećak Rade (na kraju karijere vojni zapovjednik u Zadru, gdje je i umro 1792. godine),³ Peraštani Nikola Visković (1704 – 1714) i Jerolim Smeća/Smecchia (1794 – 1796), kotorski plemići Benedikt Paskvali (1750 – 1775) i Frano Buća (zapovjednik pukovnije *Croati a cavallo*, 1757 – 1776), Budvanin Marko Antun Bubić,⁴ članovi obitelji Medin iz Kaštel Lastve (Nikola, Đurađ, Toma i Marko – 18. stoljeće) i drugi.

Navedena arhivska građa, u sklopu koje su sadržani i podaci o brojnim nižim časnicima i običnim vojnicima zavičajem s crnogorskog područja, vrlo dobro korespondira s arhivskim zbirkama pohranjenim u Državnome

² Osnovne podatke o zbirci *Inquisitori sopra l'amministrazione de' pubblici ruoli* vidi u: Andrea Da Mosto, *L'Archivio di Stato di Venezia*, sv. I., Roma, 1937., str. 210.

³ O Radi Krapoviću (Rade Maina) usporedi rad Lovorke Čoralić i Maje Katušić, »Crnogorac Rade Maina – mletački general u Zadru (druga polovica XVIII. st.)«, *Povijesni prilozi*, god. 29., br. 39., Zagreb, 2010., str. 125.-152.

⁴ Usporedi: L. Čoralić – M. Katušić, »Od afričke obale do dalmatinske prijestolnice – mletački general Marko Antun Bubić (1735. – 1802.)«, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU*, sv. 28., Zagreb, 2010., str. 139.-172.

arhivu u Zadru (dalje: DAZd). To su, prije svega, *Spisi generalnih providura* (dalje: SGP), ponajprije oni dokumenti koji se odnose na odluke mletačke središnjice da se na visoke časničke funkcije i službe (pukovnici, generali, zapovjednici gradskih vojnih posada i vojno-pograničnih područja) imenuju prekaljeni i dokazani časnici. Te su odluke mletačkoga senata, često iskazane u obliku duždevih dukala čije prijepise nalazimo u ovim knjigama, na terenu u stvarnost provodili generalni providuri Dalmacije i Albanije te je otuđa ovdje, na jednome mjestu, sadržana prava riznica povelja o imenovanjima i unaprijeđenjima brojnih novih vojnih dužnosnika zavičajem od sjevera Dalmacije do Crne Gore.

Nadalje, brojni su časnici i vojnici zavičajem iz Crne Gore posljednje godine života provodili u glavnom gradu Dalmacije Zadru, često i ondje obnašajući visoke vojne službe. Svoje su oporuke sastavljali kod ovlaštenih zadarskih javnih bilježnika, često iskazima svoje posljednje volje pridodajući popise svoje imovine (inventare pokretnih i nepokretnih dobara) te tako – zahvaljujući toj vrsti građe – saznajemo brojne dodatne pojedinosti vezane za njihov vojnički, ali i privatni i društveni život te svakodnevlje i materijalnu kulturu. Takav su primjer oporučni spisi već spomenutih Rada Krapovića i Marka Antuna Bubića, ali i – kada je riječ o 17. stoljeću – pukovnika Vuka Orlandića (Vuk Crmnica/Crnica) – jednog od najzapaženijih Crnogoraca u mletačkoj vojsci u doba Kandijskoga rata.⁵

U Zadru su oporučne spise, vrijedne tragove njihova pribivanja i djelovanja u tome gradu i Dalmaciji, ostavljali i brojni niži časnici crnogorskoga podrijetla. Primjerice, a ovdje je uistinu samo riječ o sažetom izboru iz opsegom mnogo opsežnijeg arhivskog materijala, u 17. stoljeću su to kapetani Niko iz Mrkojevića, Nikola Popović *da Montenegro*, Stefan iz Šestana zvan Vuladil, Marko Paštrović zvan Ptica te brojni drugi.⁶

Značajan broj časnika s područja Boke i unutrašnjosti Crne Gore, nastanjenih u Zadru, bilježimo i u 18. stoljeću, pa i nakon prestanka rato-

⁵ O Vuku Orlandiću, ali i njegovim potomcima djelatnim u Dalmaciji, postoje brojni dokumenti u Archivio di Stato di Venezia i u Državnom arhivu u Zadru. Na Orlandiće sam upozorila u koautorskom radu sa Savom Markovićem »Crmničani u mletačkim dokumentima XVII. st.: Orlandići«, u: Blažo T. Orlandić, *Monografija Gornjih Seoca (Crmnica – Virpazar)*, Bar, 2004., str. 79.-92.

⁶ DAZd, *Spisi zadarskih bilježnika* (dalje: SZB): Zuanne Braicich (1621. – 1645.), b. 12, br. 175, 1627. god.; Isti notar, b. 12, br. 280, 1631. god.; Francesco Sorini (1656. – 1677.), b. 2, br. 56, 1662. god.; Isti notar, b. 2, br. 54, 1662. god. Koncem 17. stoljeća u Zadru je oporuku napravio i Baranin Juraj, bojničnik u mletačkoj vojsci (DAZd, SZB, Nicolò Lomazzi, 1678. – 1706., b. 6, br. 146, 1697. god.). O Jurju Baraninu usporedi: L. Čoralić, »Mletački časnik, istarski posjednik, zadarski građanin – bojničnik Juraj iz Bara (prilog poznavanju komunikacija duž istočnojadranske obale u XVII. stoljeću)«, u: *Država, obšestvo i kultura na B'lgari i Hrvati VII-XXI v.: Materiali ot konferenciata, provedena v Sofia (5-9 juni 2008 g.)*, B'lgarska akademija na naukite. Institut po balkanistika, Sofia, 2009., str. 71.-94.

va s Osmanlijama (nakon 1718. godine). Primjerice, u drugoj polovici 18. stoljeća u dalmatinskoj prijestolnici oporučni spis sastavljaju kapetan Stefan Aleksić *da Montenegro*, potpukovnik hrvatskih konjanika (*de Croati a cavallo*) Simeon Bajo Nikolić, kapetan Filip Šošić (Sošić) iz Paštovića, kapetan Frane Antonioli iz Budve, potpukovnik Ivan Krstitelj *Cristofori delle Bocche di Cattaro* i brojni drugi.⁷

Sveukupno, navedeni istraženi arhivski materijal, kako onaj pohranjen u Archivio di Stato di Venezia, tako i onaj u Državnome arhivu u Zadru, prevažan je (iako ni približno dobro istražen i prezentiran znanstvenoj javnosti) za upoznavanje udjela crnogorskih časnika i vojnika u mletačkoj vojsci u ranome novom vijeku.

Središnja tema ovoga rada je Crmničanin Marko Đikanović,⁸ viši časnik (pukovnik) u mletačkim pješačkim postrojbama (*fanti oltramarini*) u drugoj polovici 18. stoljeća. U radu se, tragom spomenutog gradiva iz mletačkih i zadarskih pismohrana, prati napredovanje u njegovoj vojničkoj karijeri. Ukazuje se i na ostale članove Đikanovićeve obitelji, također časnike u mletačkoj vojsci, kao i na strukturu vojnoga kadra (poglavito prema zavičajnom podrijetlu) u četama kojima je Marko Đikanović osobno zapovijedao. Naposljetku, tragom saznanja iz Đikanovićeve oporuke, napisane u Zadru, otkrivaju se neke dodatne pojedinosti iz njegovog privatnog i vjerskog života.

Crmničani u mletačkoj vojnoj službi: kratak presjek

Mletački časnik Marko Đikanović zavičajem potječe, kako je to izričito navedeno u njegovom oporučnom spisu iz 1777. godine, iz Crmnice.⁹

⁷ DAZd, SZB: Giovanni Filippo Coltelli (1747. – 1783.), b. 4, br. 13, 1775. god.; Isti notar, b. 4, br. 18, 1777. god.; Isti notar, b. 4, br. 22, 1779. god.; Domenico Castelli (1777. – 1812.), b. 37, br. 50, 1788. god.; Isti notar, b. 37, br. 85, 1793. god.

⁸ Prema raspoloživim podacima iz literature, prezime Đikanović nije povezano s crmničkim krajem. Nalazimo ga u drugim dijelovima Crne Gore (Rijeka Crnojevića, Zeta, područje Nikšića, Piva) te u ovome slučaju možemo s velikom vjerojatnošću pretpostaviti da je u 18. stoljeću rečeno prezime egzistiralo na crmničkome području, ali je najkasnije početkom 19. stoljeća izumrlo.

⁹ O Crmnicu u ranom novom vijeku, a osobito u 18. stoljeću, vidi u: djelima: Jefto Milović, *Zbornik dokumenata iz istorije Crne Gore (1685-1782)*, Cetinje, 1956.; Gligor Stanojević, *Crna Gora pred stvaranje države 1773-1796*, Beograd, 1962.; Isti, *Jugoslovenske zemlje u mletačko-turskim ratovima od XVI do XVIII veka*, Beograd, 1970.; *Istorija Crne Gore*, knj. III/1, Titograd, 1975.; Jovan Vukmanović, *Crmnica: antropogeografska i etnološka ispitivanja*, Beograd, 1988., posebno na str. 19.-34.; *Crna Gora: izvještaji mletačkih providura (1687. – 1735.)*, preveo Dragan Mraović, Podgorica, 1998.; Dragoje Živković, *Istorija crnogorskog naroda*, tom II., Cetinje, 1992.; Živko Andrijašević – Šerbo Rastoder, *Istorija Crne Gore*, Podgorica, 2006., posebno na str. 111.-145.; Zvezdan Folić, »Kroz istoriju Crmnice«, u: *Crmnica: Opšti dio*, glavni i odgovorni urednik Branislav Marović, Virpazar, 2009., str. 91.-224. (posebno str. 111.-127.). Usporedi i bibliografske odrednice u:

Riječ je o području iz kojega kontinuirano tijekom cijeloga ranog novog vijeka bilježimo niz vojnika i časnika pod stijegom Serenissime. Uz Vuka Orlandića, pukovnika u doba Kandijskoga rata, a čiji životni put zavrijeđuje opsežniju znanstvenu prezentaciju, u mletačkim i zadarskim izvorima 17. i 18. stoljeća bilježimo niz Crmničana koji su za svoj životni put odabali vojnu karijeru.¹⁰ Tako se, primjerice, u početnim godinama Morejskoga rata (1684 – 1699) u Zadru spominje zastavnik Đurađ Crnica (*Alfier Zorzi Cernizza*), a koncem istoga rata funkciju guvernadura, vjerojatno na zadarskome području, imao je Nikola *Cernizza*.¹¹ U godinama tzv. Malog ili Drugog morejskog rata (1714 – 1718) vojnik u konjaničkoj četi kojom zapovijeda Ivan Krstitelj Soppe Fortezza bio je Đurađ Sozina, a na samome kraju 18. stoljeća u Zadru se bilježi kapetan Sebastijan *Cernizza*.¹²

Crmničane bilježimo i u spomenutoj zbirci *Inquisitori sopra l'amministrazione de' pubblici ruoli* Državnoga arhiva u Mlecima. Iako bi njihov broj zasigurno bio mnogo veći kada bi uz svakog spomenutog vojnika i časnika redovito bilo zapisano mjesto njihova zavičaja, već i iz ovog malobrojnog do sada proučenog uzorka otkrivamo prisutnost nekolicine Crmničana. Primjerice, u pukovniji Peraštanina Nikole Viskovića, popisanoj 1705. godine, kao vojnik bilježi se Marko Ivanov iz Crmnice, točnije iz mjesta Gluhi Do.¹³ U rasponu od 1762. do 1768. godine nekoliko se Crmničana spominje u pukovniji drugog istaknutog Peraštanina i zapovjednika oltramarina – pukovnika Tripuna Štukanovića. Tako je u popisu iz 1762. godine u *compagnia* kojom zapovijeda Aleksandar Rado, zabilježen kaplar Antun Bašić iz Crmnice. U Štukanovićevoj pukovniji djelovala je 1764. četa pod zapovjedništvom kapetana Andrije Medina, a u njoj je kaplar bio Jovo Masonica/Masoničić (*Mazzoniza*) iz Crmnice (Gluhi Do). Naposljetku, četiri godine kasnije (1768) u *compagnia propria* pukovnika Štukanovića popisan je u svojstvu običnoga vojnika Crmničanin Marko Dešković.¹⁴

Milorad T. Milović, *Crmnica*, tom I: *Bibliografija*, pod redakcijom dr. Branislava Marovića, Virpazar, 2003., str. 678.-769.

¹⁰ Crmničani se u mletačkim dokumentima često bilježe isključivo oznakom svog zavičaja (*de Cernizza*, *Cernizza* i slično).

¹¹ DAZd, SZB, Francesco Lantana (1669. – 1687.), b. 1, br. 97, 1684. god.; Nicolò Lomazzi (1678. – 1706.), b. 6, br. 36, 1697. god.

¹² DAZd, SZB, Antonio Raduleo (1701. – 1721.), b. 3, br. 81, 1715. god.; Giovanni Grisogono de Franceschi (1768. – 1824.), b. 24, br. 150, 1799. god.

¹³ ASV, *Inquisitori ... pubblici ruoli*, b. 715. Oltramarini, Reggimento Viscovich Nicolò, *compagnia propria* Viscovich Nicolò, 1705. god. Viskovićevo pukovništvo sudjelovala je u ratu 1714. – 1718. godine djelujući na grčkome bojištu. Godine 1715. Viskovićevo je četa zarobljena prilikom pada utvrde Castello di Morea (Rion/Rio), a zapovjednik Visković je odveden u zarobljeništvo u Carigrad. Slična je sudbina, možemo pretpostaviti, zadesila i druge časnike i vojnike u ovoj pješačkoj postrojbi.

¹⁴ ASV, *Inquisitori ... pubblici ruoli*, b. 703. Oltramarini, Reggimento Stucanovich Triffone,

Čete i pukovnije Marka Đikanovića

Crmničanin Marko Đikanović, sin Đikana (*Gica*), slijedio je profesionalnu vojnu svojih brojnih sunarodnjaka i sumještana te je u njoj postigao visoke činove i časti. Prvi njegov spomen, prema dosadašnjim spoznajama (isključivo utemeljenim na neobjavljenom arhivskome materijalu), bilježimo koncem četrdesetih godina 18. stoljeća. Tada je, u vremenu 1748 – 1749, Đikanović zabilježen kao kapetan jedne od četa u sastavu pukovnije oltramarinskih vojnika kojom je zapovijedao pukovnik i conte Antun Kumbat (Kombat), zavičajem iz Kaštela pored Splita.¹⁵

Za čete kojima je zapovijedao Marko Đikanović sačuvani su nam popisi časnika i vojnika iz 1748, 1749 i 1751 godine. Prvi popis jedne od Đikanovićevid četa u pukovniji Kumbat načinjen je u Mlecima 28. prosinca 1748. godine (vidjeti: *Prilog 1*)¹⁶ Četa je tada brojila ukupno 58 časnika, dočasnika i vojnika, a među njima se – uz kapetana Đikanovića – kao obnašatelji činova i posebnih dužnosti bilježe još i zastavnici Jakov Gierera i Pave Jakošević, narednik Ivan Mustra iz Trogira, kaplari Juraj Babić iz Rovinja, Ivan Zermanić iz Herceg Novoga i Nikola Vuković iz Crmnice te bubnjar Nicolò Cristodullo.

Đikanović je bio jedan od nekoliko zapovjednika četa u sastavu pukovnije Dalmatince Antuna Kumbata. Kako su pukovnije često odražavale zavičajno podrijetlo svojih zapovjednika, i u ovome primjeru opažamo izrazitu prevagu vojničkoga kadra iz raznih dijelova Dalmacije (vidjeti: *Grafikon 1*). Na Dalmatince u Đikanovićevoj četi otpada znatnih 53,4% od ukupnoga vojnoga ljudstva, a od većih se gradova kao mjesta njihova podrijetla navode Šibenik (ujedno i grad iz kojega potječe najviše vojnika Đikanovićeve čete), Trogir, Zadar, Rab, Pag i Knin. Brojni su vojnici zavičajem iz obalnih i otočnih naselja na zadarskom i šibenskom području. To su, kada je riječ o zadarskom kraju, mala obalna naselja Turanj, Petrčane, Starigrad (Starigrad-Paklenica) i Karin te u zaleđu Biovićino selo i Kruševo, dočim se od otočnih mjesta bilježe Žman na Dugome otoku, Pašman na istoimenom otoku, Preko na Ugljanu i Vrgada na istoimenome otoku. Na šibenskom se području kao mjesta podrijetla Đikanovićevid vojnika bilježe

compagnia capitano Alessandro Rado (1762.), compagnia capitano Andrea Medin (1764.), compagnia propria Triffone Stucanovich (1768.).

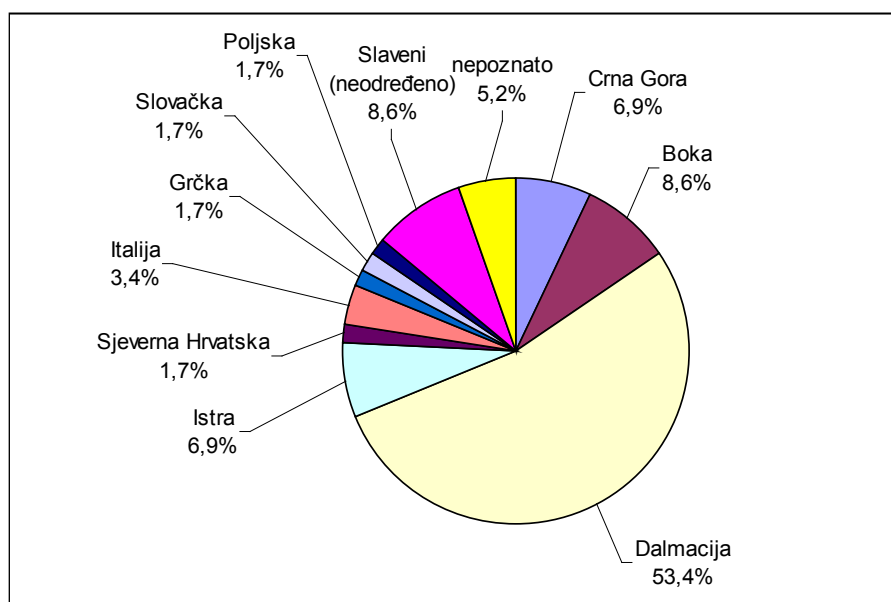
¹⁵ Riječ je o pukovniji Antuna Kumbata, sina proslavljenog mletačkog časnika Ivana Antuna, također pukovnika oltramarina. Antun Kumbat učestalo se spominje kao visoki časnik od tridesetih godina 18. stoljeća, a umro je u Mlecima 1749. godine. Podrobnije vidi građu u: ASV, Inquisitori ... pubblici ruoli, b. 546-550.

¹⁶ ASV, Inquisitori ... pubblici ruoli, b. 550. Oltramarini, Reggimento Combat, compagnia capitano Marco Gicanovich.

– uz sam Šibenik – naselja Vodice, Mandalina, Jezera na otoku Murteru i Zlarin na istoimenome otoku.

Znatno je manji udio vojnoga ljudstva iz drugih krajeva duž istočnojadranske obale. S područja pod mletačkom vlašću na samome jugu istočnoga Jadrana – iz Boke i Paštovića – potječe 8,6% vojnika (uglavnom iz Herceg Novoga), dočim su oni zavičajem iz Đikanovićeve Crmnice (odnosno iz Crne Gore) zastupljeni sa 6,9%. To su, spomenimo ih ovdje poimenično, uz kapetana Marka, kaplar Nikola Vuković, kapetanov rođak Stojan Đikanović te vojnik Savo Nikolić.

Sa 8,6% zastupljeni su vojnici neodređenog slavenskog (južnoslavenskog podrijetla).¹⁷ Slijede vojnici iz Istre (6,9%) i iz talijanskih gradova (Genova – 3,4%) te – isključivo u pojedinačnim primjerima – vojnici iz sjeverne Hrvatske (Senj), Slovačke, Poljske i Grčke (po 1,7% za svaku od spomenutih skupina). Naposljetku, na vojnike za koje nismo u mogućnosti preciznije odrediti zavičajno odnosno narodnosno podrijetlo, otpada 5,2% od ukupnoga broja.

Grafikon 1: Zavičajna struktura čete kapetana Marka Đikanovića prema popisu iz 1748. godine

¹⁷ Za ovu skupinu vojnika nije izrijeком navedeno mjesto njihova podrijetla, ali je prema njihovim prezimenima razvidno da su sa širega područja istočnojadranske obale ili iz zaleđa.

U popisu Đikanovićeve čete iz 1748. godine u primjeru devetnaestorice vojnika zabilježena je i njihova starosna dob. Prevladavaju vojnici stari između 18 i 26 godina, rjeđe se bilježe oni sa manje od 18 te iznad 30 godina. Najmlađi vojnik u četi je Senjanin Matija Klarić (17), a najstariji je Grgo Tanović iz Šibenika (37).¹⁸

Neredovito, odnosno, samo u deset primjera, sačuvani su podaci o staturi Đikanovićevih vojnika. U ovom suženom uzorku prednjače vojnici nižeg (*picolo*) i srednjega rasta (*comun*), dočim su oni viši i krupniji (*alto*) – prema slobodnoj procjeni popisivača – zabilježeni vrlo rijetko. U samo desetak primjera opažamo i oznaku boje kose popisanih vojnika. Najčešće je riječ o vojnicima kestenjaste (smeđe) kose (*castagno*), a samo se u pojedinačnim primjerima bilježe crnokosi (*nero*) i crvenokosi (*rosso*) vojnici.

Četa kapetana Marka Đikanovića popisana je, također, kao dio Kumbatove pukovnije, u dva navrata i 1749. godine.¹⁹ Prvi od tih popisa načinjen je u Mlecima 28. lipnja 1749. godine, a drugi nedugo potom u Veroni – 20. srpnja iste godine. U oba ova popisa sastav časnika, dočasnika i vojnika gotovo je istovjetan onome iz popisa iz 1748. godine, a vrijedi opaziti da se u drugome popisu iz 1749. godine kao zastavnik bilježi Đikanovićev mlađi brat Savo. U oba je popisa četa brojila nešto više od pedeset ljudi.

Sljedeći popis kojime raspolažemo za razdoblje Đikanovićeve vojne karijere u činu kapetana potječe iz 1751. godine (vidjeti: *Prilog 2*). Popis je načinjen u Veroni 16. studenog, a pukovnija se – bez obzira na to što je njezin pukovnik preminuo još 1749. godine, i dalje nazivala po Antunu Kumbatu, ali uz oznaku *fù Combat*.²⁰ Đikanovićeva četa brojila je tada, u svojem osnovnom sastavu, 47 časnika, dočasnika i vojnika. Uz kapetana Marka Đikanovića, kao nositelji činova bilježe se još i zastavnik Savo Đikanović, narednik Ivan Mustra iz Trogira, pričuvni narednik (*sargente riformato*) Giuseppe Piccinelli, kaplari Mijat Borović iz Paga i Damjan Stenjajić iz Karina te bubnjar Nicolò Cristodullo. Tijekom te i sljedeće godine dio vojnika (njih 11) je prekrizhen, ponajprije radi prijelaza u drugu jedinicu (primjer je Stojan Đikanović) ili (rjeđe) radi smrti. Naknadno su osnovnome sastavu dopisani još jedan dočasnik (pričuvni kaplar Pero Nikov) te još tri vojnika. Prema tome, kroz Đikanovićevu je četvu koncem 1751. godine prošao 51 dočasnik i vojnik.

Niz vojnika zabilježenih i u prethodnome analiziranom popisu iz 1748. godine bilježimo i 1751. godine. Međutim, kako je do određenih promjena ipak došlo, ukratko ćemo se ponovno pozabaviti zavičajnom strukturom Đikanovićevih »ljudi pod oružjem« (vidjeti: *Grafikon 2*). Kako je i

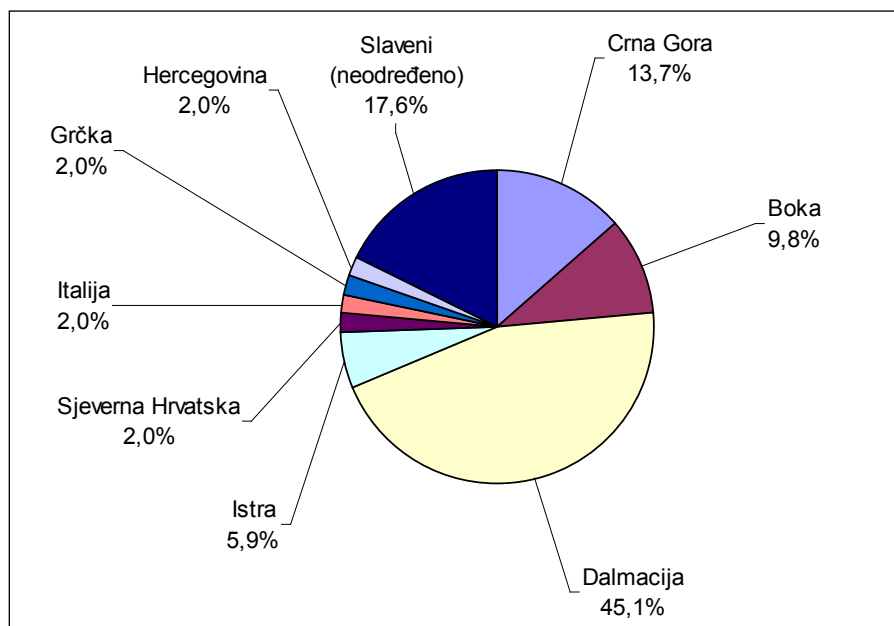
¹⁸ Tanović je preminuo 1749. godine te je naknadno prekrizhen.

¹⁹ Signatura je kao u bilješci 15.

²⁰ ASV, Inquisitori ... pubblici ruoli, b. 550. Oltramarini, Reggimento fù Combat, compagnia capitano Marco Gicanovich (Verona, 16. XI. 1751.).

očekivano, s obzirom na prethodni popis, u Đikanovićevoj četi najučestalije su i 1751. godine prisutni Dalmatinci (45,1%), a struktura njihova užeg zavičajnog podrijetla ne odudara bitno od prethodne. Od gradova se izrije- kom bilježe Pag, Zadar, Šibenik i Trogir, a od manjih obalnih mjesta Kaštela, Mandalina, Petručane i Starigrad. Nekoliko vojnika dolazi iz gradova u zaleđu (Knin, Vrlika), a od otočnih se naselja bilježe Pašman, Žman, Preko i Zlarin.

U odnosu na prethodni popis nešto je veći postotak vojnika iz ostalih krajeva Crne Gore. Uz Crmnicu se izrije- kom bilježi Nikšić, a na ovu skupinu vojnika otpada 13,7% ukupnog Đikanovićeva ljudstva. Iz Boke, Grblja i Paštrovića potječe 9,8% vojnika, a iz Istre 5,9%. Iz Hercegovine (Mostar), sjeverne Hrvatske (Senj) te s područja Italije i Grčke, u četi je zabilježen tek po jedan vojnik (po 2,0% u ukupnome iznosu), dočim za 17,6% vojni- ka možemo konstatirati njihovu slavensku pripadnost, ali ne i uže zavičajno podrijetlo. Dakle, usporedimo li Đikanovićev popis iz 1748. i 1751. godine opažamo da se u ključnim odrednicama njihova zavičajnog podrijetla nije dogodila izrazitija promjena. Četa popisana 1748. godine dobrim dijelom ostala je u istome sastavu i tri godine poslije, a činjenica da je u međuvremenu preminuo njezin glavni zapovjednik, pukovnik Kumbat, nije se bitnije odra- zila na njezinu strukturu.

Grafikon 2: Zavičajna struktura čete kapetana Marka Đikanovića prema popisu iz 1751. godine

Popisivač iz 1751. godine nije se previše trudio oko izmjene podataka o godinama starosti Đikanovićevih vojnika. Ionako rijetko navedene, brojke koje govore o dobi njegovih vojnika istovjetne su onima s 1748. godine te prema tome taj statistički pokazatelj nije realan.²¹ Za nekoliko je vojnika i ovom prigodom navedena boja kose (ponovno prevladavaju kestanjasti/smeđi), a zanimljivo je da u primjeru bilježenja stasa nekih dočasnika i vojnika opažamo određene neujednačenosti. Naime, upisujući – ponovno tek za manji broj Đikanovićevih vojnika – podatke o njihovoj staturi, pisar za dvojicu (Juraj Sagiano iz Istre i Krsto Rubičević iz Šibenika) navodi da su srednjega rasta/stasa. Ista dvojica popisana su i 1748. godine i tada su, prema procjeni pisara, bili *picoli*!

Prema saznanjima iz zbirke *Inquisitori sopra l'amministrazione de' pubblici ruoli*, Marko Đikanović je nakon službe u pukovniji Antuna Kumbata djelovao u više drugih istovrsnih mletačkih pješačkih postrojbi, ponajprije stacioniranih na Krfu i duž drugih malobrojnih mletačkih posjeda na grčkome arhipelagu. Kao kapetan bilježi se u pukovnijama Jerolima Marka Ginnija i contea pukovnika Juraja Jelića. Nemamo izravno posvjedočenje, ali prema indirektnim naznakama prilično je pouzdano da je potpukovnikom imenovan između 1772. i 1774. godine. U drugoj polovici 18. stoljeća imenovan je pukovnikom (*colonnello*), a čini se da je isprva preuzeo pukovniju kojom je zapovijedao conte Juraj Jelić.²²

Za sastav Đikanovićevih četa u funkciji zapovjednika sačuvani su nam podaci iz 1779. i 1780. godine.²³ Ovdje treba napomenuti da je vjerojatno upravo tijekom toga razdoblja Đikanović preminuo, ali se i nakon toga zadržalo njegovo ime u nazivu pukovnije (kao *Reggimento che fù Marco Gicanovich*).²⁴ U ovome su vremenskome razdoblju kao zapovjednici četa unutar Đikanovićeve pukovnije zabilježeni sljedeći časnici (kapetani): Marko Bogetić, Juraj Calegri, Filip Paštrović, Mihovil Zavoreo, Frane Ezović te potporučnik Antun Rado. Njihove su čete, sukladno potrebama i trenutnim

²¹ U prilogu koji ćemo objaviti na kraju rada taj će podatak radi svoje nepreciznosti biti izostavljen.

²² *Inquisitori ... pubblici ruoli*, b. 604A. Oltramarini. U sastavu pukovnije, kojom je isprva zapovijedao conte Juraj Jelić, a oko 1775. godine naslijedio ju je Marko Đikanović, nalazile su se čete (*compagnia*) pod vodstvom potpukovnika Gerolima Bachillija te kapetana Nikole Lazarevića, Juraja Calegrija, Mihovila Zavoreo (Zavorović), Frane Ezovića, Marka Bogetića, Jove Bogetića te Antuna Rada. U pukovniji se nalazila i četa kojom je osobno rukovodio Marko Đikanović, a zanimljivo je napomenuti da se kao njezin član (kadet) bilježi Markov nećak Božo Đikanović.

²³ *Inquisitori ... pubblici ruoli*, b. 604A. Oltramarini. *Reggimento Marco Gicanovich*.

²⁴ Primjeri da se pukovnija naziva po svome zapovjedniku i nekoliko godina nakon njegove smrti često je zabilježena u analiziranim mletačkim izvorima.

strateškim interesima Serenissime, bile stacionirane duž Grčke (Krf, Kefalonija, Zakintos), u Zadru te na mletačkom području (Lido, Poveglia).

Kada je riječ o četama kojima je osobno zapovijedao Marko Đikanović, bilježimo popise iz 1779. (Krf, 31. kolovoza) i 1780. godine (Kefalonija, 29. veljače 1780.). U trenutku njihove izradbe Đikanović je, čini se, već bio pokojan, ali su i pukovnija i pripadajuća četa i dalje nosile njegovo ime.²⁵

Prema popisu načinjenom na otoku Kefalonija 1780. godine (a koji je u većoj mjeri istovjetan s krfskim popisom iz 1779. godine), u četi se nalazilo 47 časnika, dočasnika i vojnika (vidi: *Prilog 3*). Osim samoga pukovnika Đikanovića, u četi su se – kada je riječ o časnicima i dočasnicima – nalazili još i potporučnik Antun Rado, zastavnik Marko Aleksić, kadeti Ivan Aleksić, Špiro Ladiko i Božo Đikanović, narednik Jovo Lusin, kaplari Niko Perov i Mate Kondišić te bubnjar Mate Štefanić i frular (*piffero*) Filip Simić. Na žalost, za razliku od revnoga popisivača iz vremena kada je Đikanović djelovao kao kapetan u pukovniji Antuna Kumbata, u ovim su primjerima pisari unosili isključivo ime i prezime pripadajućih časnika, dočasnika i vojnika. Njihovo poblize podrijetlo stoga nije moguće jasno iščitati, ali se ipak može pretpostaviti da je poglavito riječ o Dalmatincima i Crnogorcima.

Oporučni spis Marka Đikanovića

Izvor koji nam dodatno osvjetljava životnu priču Crmnčanina Marka Đikanovića njegova je oporuka, napisana u Zadru posljednjega dana 1777. godine (vidjeti: *Prilog 4*).²⁶ U ovome se dokumentu po prvi puta navodi ime Markova oca Đikana (Đika, u izvoru naveden kao *Gica*) i poblize podrijetlo (*da Monte Nero del riparto di Cernizza*). U trenutku pisanja oporuke Đikanović je službeno još potpukovnik (*tenente colonnello*), a očito je da u Zadru boravi privremeno. Smješten je sa svojim vojnicima u zadarskoj tvrđavi u kojoj borave *Milizie regolate Nazionali*. Boravak svoje čete u glavnom gradu Dalmacije Đikanović koristi za sastavljanje svoje oporuke jer – iako »zdrav i duhom i tijelom« – želi prije svoje smrti razriješiti pitanje pripadnosti svoje ostavštine te imenovati glavne nasljednike.

Nakon uobičajene uvodne formule koju sastavlja bilježnik, oporučni spis započinje također redovitim zagovorom oporučiteljeve duše sve-mogućemu Bogu, Blaženoj Djevici Mariji, nebeskome dvoru i svecima-zaštitnicima. Slijedi, potom, odredba o mjestu pokopa. Đikanović, kao pravoslavni vjernik, određuje da njegovi zemni ostaci počivaju u zadarskoj pra-

²⁵ Izravno zapovjedništvo nad Đikanovićevim četama preuzeo je poslije već spomenuti potporučnik Antun Rado.

²⁶ DAZd, SZB, Bortolo Ferrari (1763. – 1783.), b. V. Testamenti aperti, filza 4, br. 106, 31. XII. 1777.

voslavnoj crkvi Sv. Ilije, odnosno – ukoliko ga smrt zadesi na drugome mjestu – u, također, ondje pripadajućoj pravoslavnoj crkvi. Ukoliko, međutim, u gradu odnosno mjestu u kojemu ga zadesi smrt ne bude pravoslavne crkve, tada je Đikanović suglasan da se njegovo tijelo sahrani *in chiesa Latina*.

Za spas svoje duše Crmničanin dariva desetinu svoje imovine, dočim za četiri nabožno-karitativna mjesta u Zadru, uobičajena u onovremenim oporukama (crkva Sv. Šimuna, lazaret leproznih bolesnika, oltar Presvetoga Sakramenta u zadarskoj katedrali Sv. Anastazije i gradska zalagaonica *Monte di Pietà*), kao i za oslobađanje kršćanskih zatočenika iz osmanlijskoga ropstva, ostavlja po jedan cekin. Iz desetine Đikanovićeve sveukupne imovine financirati će se i troškovi njegova pogreba, kao i darivanje siromaha u gradu u kojemu ga zatekne smrt.

Slijedi odredba kojom se imenuju izvršitelji oporuke. Na prvome je mjestu naveden general Rade Krapović (Rade Maina), prethodno već spomenut u ovome radu, jedan od najpoznatijih i po činu najviše odlikovanih Crnogoraca u mletačkoj vojnoj službi u 18. stoljeću. Drugi je izvršitelj kadet Đurađ Živković, djelatnik u četi kapetana Jova Bogetića iz Grblja. Bogetić je u navedeno vrijeme također obitavao u Zadru, gdje je 1776. godine sastavio svoju oporuku. Zanimljivo je ovdje primjetiti, a ova nam digresija izravno posvjedočuje o povezanosti crnogorskih časnika i vojnika, da je kći Jova Bogetića Lucijeta udana upravo za jednoga od članova obitelji Živković (Petra Živkovića). Također, ugledni i često spominjani Rade Krapović izvršitelj je Bogetićeve oporuke.²⁷

Spomenutima izvršiteljima svoje posljednje volje Marko Đikanović poklanja nekoliko svojih predmeta. Radu Krapoviću dariva jednu zlatnu kutijicu vrijednu 12 cekina, a kadetu Đurađu Živkoviću novčani iznos od pet cekina.

Marko Đikanović je kao visoki časnik imao i vlastite poslužitelje. Njima (*alli due uomini*) namijenjuje po dva cekina te neke predmete iz kućanske uporabe (koje će odrediti i rasporediti izvršitelji oporuke), a ukoliko se među njegovom poslugom u trenutku smrti nađe i ženska osoba, ostavlja joj također dva cekina i jedan par plahti *di buona qualità*.

U završnim navodima ovoga spisa crmnički časnik napominje da sve što posjeduje ili bi mu pripalo u zavičaju (*alla mia Patria*), kao i očevinu ostavlja isključivo svojim najbližim srodnicima koji ondje obitavaju. Ostatak svoje imovine, neraspoređene prethodno izrečenim legatima, Đikanović dariva svom nećaku (*ex fratre*) Božu. Napominje kako je Božo već započeo vojnu karijeru, a u napredovanju u vojnoj profesiji osobito ga preporučuje generalu Radu Krapoviću.

²⁷ DAZd, SZB, Giovanni Grisogono de Franceschi (1768. – 1824.), b. 25, br. 63, 1776. godina. Jovo Bogetić preminuo je u Zadru početkom 1780. godine.

Oporuka je, kako stoji u njezinom završnome dijelu, načinjena u kući zadarskoga plemića i vijećnika Kozme Benje (*Begna*) u četvrti Sv. Mihovila. Kao svjedoci prigodom njezina sastavljanja i službene ovjere bili su nazočni Francesco Carrara i zlatar Filippo Carerosomi.²⁸

Zahtjev za otvaranjem Đikanovićeve oporuke čini se – nije nikada podnesen. Prema podacima iz drugih izvora možemo pretpostaviti da Đikanović nekoliko godina nakon sastavljanja svoje oporuke više nije bio živ. Međutim, oporuka tada nije službeno otvorena jer glavni nasljednik Božo Đikanović nije za taj čin podnio službeni zahtjev. Bilježimo tek, novijim rukopisom, datum od 6. lipnja 1804. godine, što bi upućivalo da je tada možda oporuka otvorena i pročitana po nekoj službenoj proceduri, ali nam je izostao nastavak teksta te stvarni razlog njezina eventualnog otvaranja. Iz tog razloga nije nam, na žalost, moguće preciznije utvrditi točniji datum Đikanovićeve smrti. Možemo samo pretpostaviti da se ona nije zbila u Zadru, već – vjerojatnije je – u nekoj drugoj destinaciji na koju je ovaj Crmničanin bio upućen od strane mletačkih vojnih vlasti.

Ostali članovi obitelji Đikanović i njihova vojna karijera

Marko Đikanović vodeći je odvjetak toga crmničkog roda u drugoj polovici 18. stoljeća. Uz njega su, već u prethodnome dijelu ovoga rada, kao vojno djelatne osobe spomenuti i neki drugi, bliski članovi iste obitelji. Naime, približno u isto vrijeme kada i Marko, u mletačkim postrojbama oltramarina djeluje i njegov brat Savo (u izvoru naveden kao *Sava*). U izvorima se koncem četrdesetih godina 18. stoljeća bilježi kao zastavnik u četi brata Marka, u vrijeme dok je potonji obnašao čin kapetana u pukovniji Antuna Kumbata,²⁹ da bi od 1776. do 1781. godine bio zabilježen kao nadnarednik / boжник (*sargente maggiore*) u pukovniji Budvanina Marka Antuna Bubića.³⁰ Početkom osamdesetih godina 18. stoljeća Savo je promaknut u čin potpukovnika (*tenente colonnello*). U tome je činu zabilježen u Spisima generalnih providura u Zadru, tj. u prijepisu isprave dužda Paola Reniera kojom se potvrđuje odluka mletačkoga Senata od 24. svibnja 1787. godine da je potpukovnik Savo Đikanović izabran za zapovjednika oružanih snaga (*governatore dell'armi*) u Herceg Novome na mjesto dotadašnjega obnašatelja

²⁸ Prezime zlatara napisano je nečitko.

²⁹ ASV, Inquisitori ... pubblici ruoli, b. 550. Oltramarini, Reggimento Combat, compagnia capitano Marco Gicanovich, 1749. god.

³⁰ ASV, Inquisitori ... pubblici ruoli, b. 499. Oltramarini, Reggimento Marco Antonio Bubich, compagnia sargente maggiore Sava Gicanovich (1779.- 1781.); Isto, b. 500. Oltramarini, Reggimento Marco Antonio Bubich, compagnia sargente maggiore Sava Gicanovich (1776. – 1778.). Čete kojima je tada zapovijedao Savo Đikanović bile su stacionirane u Mlecima i Bresciji.

iste dužnosti – pukovnika Marka Contija. U ispravi se napominje kako Savu preuzimanjem ove dužnosti, koja će trajati tri godine, pripadaju uobičajena prava i povlastice, kao i pravo na četiri vojnika u tjelesnoj gardi (*4 lancie spezzate*).³¹ Iste se godine, ali u mjesecu rujnu, Savo Đikanović bilježi u još jednom zadarskom dokumentu. Riječ je o oporuci kapetana Boža Tomičića iz Paštrovića u kojoj se kao glavni i jedini izvršitelj njegove posljednje volje imenuje upravo *tenente colonnello* Savo Đikanović.³²

Nećak Marka i Sava Đikanovića bio je Božo (Bože) Đikanović, Crmničanin koji u vrijeme najvišeg uspona u karijeri svojih stričeva tek započinje profesionalnu vojnu karijeru, a to je i izrijeком споменуто u prethodno već analiziranoj oporuci Marka Đikanovića. Božo se kao kadet bilježi 1775 – 1780 godine. Isprva djeluje u četi pukovnika Juraja Jelića, a potom – zajedno sa ostalim vojnicima iz Jelićeve pukovnije – prelazi pod izravno zapovjedništvo strica Marka Đikanovića.³³ Godine 1793. Božo se bilježi u činu zastavnika u četi kapetana Jurja Calejrija, koja je formalno još uvijek nosila ime po pukovniku Marku Đikanoviću, tada zasigurno već pokojnome.³⁴

Godine 1795. zabilježeno je promaknuće Bože Đikanovića. U patentu koji je 28. kolovoza 1795. godine u Zadru objavio generalni providur Dalmacije Alvise Marin, ističu se zasluge drugih članova obitelji Đikanović (osobito se navode stričevi Marko i Savo) te navodi napredovanje samoga Bože od kadeta i zastavnika do pobočnika (*aiutante*) u zapovjedništvu mletačkih snaga stacioniranih na Krfu. Napominje se, nadalje, kako je Božo sudjelovao u više okršaja s tuniskim gusarima te osiguravao neometan pomorski promet u grčkome akvatoriju. Ovim patentom Božo Đikanović se imenuje potkapetanom (*capitan tenente*) u pukovniji kojom zapovijeda Scipion Zulatti.³⁵

Naposljetku, iz roda Đikanović bilježimo također već spominjanog Stojana, vojnika u četi Marka Đikanovića 1748. i 1751. godine (pukovnija Kumbat).³⁶ Stojanovo je ime, međutim, naknadno prekríženo te su nam njegova kasnija sudbina, kao i tijek vojne karijere, za sada nepoznati.

³¹ DAZd, SGP, Angelo Emo (1787. – 1789.), kut. 205, sv. III, fol. 66.

³² DAZd, SZB, Domenico Castello (1777. – 1812.), b. 37, br. 41, 1787. god.

³³ Inquisitori ... pubblici ruoli, b. 604A. Oltramarini. Reggimento fù Zorzi Gelich, 1775. – 1780.

³⁴ Inquisitori ... pubblici ruoli, b. 604A. Oltramarini. Reggimento fù Marco Gicanovich. Četa u kojoj se spominje zastavnik Bože Đikanović bila je 1. rujna 1793. godine stacionirana na Krfu.

³⁵ DAZd, SGP, Alvise Marin (1793. – 1795.), kut. 218, sv. II, fol. 97.

³⁶ ASV, Inquisitori ... pubblici ruoli, b. 550. Oltramarini, Reggimento Combat, compagnia capitan Marco Gicanovich (1748., 1751. god.). Na osnovu postojećih saznanja nije moguće utvrditi bliskost rodbinske veze između Stojana Đikanovića i drugih, ovdje spominjanih članova te obitelji.

Zaključak

Tijekom prošlih stoljeća brojni su Crnogorci obnašali zapaženu ulogu u mletačko-osmanskim ratovima na istočnome Jadranu, ali i na širim područjima mletačkih bojišnica. Njihov posebno značajan i učestao angažman bilježi se u 17. stoljeću, u vrijeme Kandijskog i Morejskog rata, kada su u protuosmanskim borbama udruženim snagama kršćanskih koalicija neprocijenjivu pomoć pružale lokalne, domaće snage duž europskoga jugoistoka. U 18. stoljeću, nakon okončanja posljednjeg mletačko-osmanskog rata 1714 – 1718. godine, mletačka vojska doživljava reforme i smanjenje aktivnih vojnih posada, ali su već ranije ustanovljeni rodovi i dalje zadržali važnu ulogu u sustavu obrane mletačkih granica od Veneta, preko Dalmacije i Boke do Grčke.

Jedna od najčešće spominjanih postrojbi zasigurno je bila ona pod nazivom oltramarini (*fanti oltramarini*). Riječ je o pješačkim pukovnijama stacioniranim – prema trenutnim potrebama – duž mletačke *terraferme*, ali i u Dalmaciji, Boki te na malobrojnim preostalim posjedima kraljice mora u Grčkoj. Zapovjednici poput Ivana i Rada Krapovića iz Maina, te generala Marka Antuna Bubića iz Budve, zasigurno su najzvučnija i u historiografiji najčešće spominjana imena visokih časnika iz crnogorskih krajeva koji su svoju sveukupnu vojnu karijeru ostvarili djelujući pod stijegom Svetoga Marka.

U ovome radu, zasnovanom na proučavanju do sada gotovo nepoznatih podataka iz Državnog arhiva u Mlecima i Državnog arhiva u Zadru, središnja istraživačka pozornost bila je usmjerena na vojničku karijeru Crmničanina Marka Đikanovića, kapetana te potom pukovnika mletačkih oltramarina. Njegovo djelovanje možemo pratiti od konca četrdesetih godina 18. stoljeća, kada se bilježi kao kapetan četa pod zapovjedništvom pukovnika Antuna Kumbata. Nastavlja se potom u idućim desetljećima, kada – postupno napredujući u vojnoj hijerariji – djeluje u pukovnijama Jerolima Marka Ginnija i Juraja Jelića, da bi od druge polovice sedamdesetih godina 18. stoljeća postigao i čin pukovnika te zapovijedao vlastitom pukovnijom. U radu se, nadalje, osim strukture (ponajprije zavičajne) časnika, dočasnika i običnih vojnika u Đikanovićevim četama, analizira i njegova oporuka, načinjena u Zadru 1777. godine. U završnome dijelu rada pozornost se poklanja drugim poznatim članovima obitelji Đikanović – Markovom bratu Savu i njihovom nećaku Božu – također časnicima u postrojbama mletačkih prekomorskih pješaka. Analizom podataka iz raspoloživih dokumenata razvidna je, treba to ovdje naglasiti, međusobna povezanost crnogorskih vojnika i časnika djelatnih u doba Marka Đikanovića. Članovi njegove

obitelji jedno su vrijeme djelovali u četama kojima je on osobno rukovodio, a na osnovu Markova oporučnog dokumenta saznajemo i za njegovu blisku povezanost s uglednim crnogorskim časnikom Radom Krapovićem, kao i s časnicima iz obitelji Bogetić i Živković.

Sveukupno na kraju možemo zaključiti kako je Crmničanin Marko Đikanović jedan od zapaženijih crnogorskih časnika u mletačkoj vojsci u drugoj polovici 18. stoljeća te da rad na istraživanju ovdje uporabljene izvorne građe otkriva i još niz novih mogućnosti na utvrđivanju i prezentaciji danas nama malo poznatih ili gotovo zaboravljenih osoba iz vojne povijesti na širem području istočnoga Jadrana.

PRILOG 1

Popis časnika, dočasnika i vojnika iz čete kapetana Marka Đikanovića, djelatne u sklopu pukovnije Kumbat (Archivio di Stato di Venezia, Inquisitori sopra l'amministrazione de' pubblici ruoli, b. 550. Fanti oltramarini, Reggimento colonnello conte Combat, Compagnia capitano Marco Gicanovich, Mleci, 28. prosinac 1748).³⁷

1. Kapetan (*capitan*): Marko Đikanović
2. Zastavnik (*alfier*): Jakov Gierra³⁸
3. Zastavnik (*alfier*): Pave Jakošević
4. Narednik (*sargente*): Ivan Muštra – Pavao – Trogir – visok – kestenjast – 24
5. Kaplar (*caporal*): Juraj – Babić – Antun – Rovinj – nizak – kestenjast – 24
6. Kaplar (*caporal*): Ivan Zermanić – Luka – Herceg Novi – visok – crnokos – 30³⁹
7. Kaplar (*caporal*): Nikola Vuković – Vuko – Crmnica
8. Bubnjar (*tamburo*): Nicolò Cristodullo

³⁷ Popisi časnika, dočasnika i vojnika u svim postrojbama oltramarina, te tako i u primjeru čete kojom je zapovijedao Marko Đikanović, pisani su jednoobrazno. Najprije se bilježi zapovjednik čete, zatim ostali časnici i dočasnici te potom obični vojnici. Uz njihova imena i prezimena navodi se i ime oca te njihovo zavičajno podrijetlo. U nekim slučajevima navedena je i statura vojnika, boja njihove kose te dob.

³⁸ Naknadno prekrizen.

³⁹ Naknadno prekrizen.

Vojnici (*soldati*):

9. Carlo Antonio – Rossi – Andrea – Genova – srednjeg rasta – crvenokos – 35
10. Petar Rizer – Ivan – Istra – srednjeg rasta – kestenjast – 25
11. Bartolomeo – Alberti – Pietro
12. Juraj – Sagiano – Ivan – Istra – nizak – kestenjast – 24
13. Krsto Rubičević – Mitar – Šibenik – nizak – kestenjast – 19
14. Grgo Tanović – Stipan – Šibenik – nizak – kestenjast – 37⁴⁰
15. Stojan Đikanović
16. Stjepan Vuković – Vicko – Vrgada⁴¹ – srednjeg rasta – kestenjast – 22
17. Stipan Crvelinović – Jerko – Jezera⁴² – srednjeg rasta – kestenjast – 26
18. Nikola Rovalić – Šime – Turanj⁴³
19. Miško – Boglić – Jadre – Turanj
20. Jadre Bausović – Šime – Turanj⁴⁴
21. Josip Zorić – Jure – Šibenik
22. Ivan Sebeniza – Jerolim – Petrčane⁴⁵
23. Ilija Medaković – Kojo – Kruševo⁴⁶
24. Šime Nikolić – Mijo – Vodice
25. Šime Milišić – Bariša – Mandalina⁴⁷
26. Frane Pavlović – Ive – Zlarin
27. Mijat – Borović – Jure – Pag
28. Mate Simača – Stipan – Žman⁴⁸
29. Mijo Milatović – Mile – Turanj
30. Jure Kustera – Toma – Preko⁴⁹
31. Jakov Paštrović – Martin – Starigrad (Starigrad Paklenica)
32. Vid Sladović – Ivan – Biovičino Selo⁵⁰
33. Damjan Stenjajić – Jovan – Karin⁵¹ – 20
34. Konstantin Tragudi – 20
35. Mihael Gašparović – Gaspar – Slovačka⁵²

⁴⁰ Preminuo je 1749. godine te je naknadno prekrizhen.

⁴¹ Otok nedaleko od Biograda na Moru.

⁴² Mjesto na otoku Murteru.

⁴³ Mjesto nedaleko od Biograda na Moru.

⁴⁴ Naknadno prekrizhen.

⁴⁵ Mjesto u neposrednoj blizini Zadra.

⁴⁶ Mjesto nedaleko od Obrovca.

⁴⁷ Mjesto u neposrednoj okolici Šibenika.

⁴⁸ Mjesto na Dugom otoku.

⁴⁹ Mjesto na otoku Ugljanu.

⁵⁰ Mjesto u šibenskoj okolici, nedaleko od Kistanja. Vojnik je naknadno prekrizhen.

⁵¹ Mjesto u zaleđu Zadra, na obali zaljeva Karinsko more.

⁵² Naknadno prekrizhen.

36. Jure Stenjajić – Petar – Karin – 23
37. Marko – Zorzić – Marko – Šibenik
38. Josip Jurašević – Marko – Rab
39. Marko Borovac – Ivan – Zadar – 31
40. Pavao Palanka – Petar – 20
41. Ilija Raičević – Marko – Knin – 18⁵³
42. Matija Klarić – Luka – Senj – 17
43. Ivan Ljubičić – Mate – Šibenik
44. Savo Nikolić – Nikola – Crmnica – 18
45. Marko Živković – Nikola – Paštrovići
46. Pave Tomašević – Toma – Zlarin
47. Jovo Serasević⁵⁴
48. Mihovil Marinac – Pag⁵⁵
49. Josip Manzinović⁵⁶
50. Frane Nikolić
51. Petar Tomašević
52. Matija Solach – Sebastijan – Poljska
53. Matija Savić – Anđelo – Istra
54. Todor Stonentić – Petar – Herceg Novi
55. Petar Perezić – Lazar – Herceg Novi
56. Petar Zokolja – Vuko – Herceg Novi
57. Ivan Vuletić – Stipan – Kaštela⁵⁷ – 20
58. Jakov Vido Maserić – Šime – Pašman

PRILOG 2

Popis časnika, dočasnika i vojnika iz čete kapetana Marka Đikanovića, djelatne u sklopu pukovnije Kumbat (Archivio di Stato di Venezia, Inquisitori sopra l'amministrazione de' pubblici ruoli, b. 550. Fanti oltramarini, Reggimento colonnello conte Combat, Compagnia capitan Marco Gicanovich, Verona, 16. studeni 1751).

1. Kapetan (*capitan*): Marko Đikanović
2. Zastavnik (*alfier*): Savo Đikanović
3. Narednik (*sargente*): Ivan Muštra – Pavao – Trogir – visok – kestenjast

⁵³ Naknadno prekrizhen.

⁵⁴ Naknadno prekrizhen.

⁵⁵ Naknadno prekrizhen.

⁵⁶ Naknadno prekrizhen.

⁵⁷ Područje između Trogira i Splita.

-
4. Pričuvni narednik (*sargente riformato*): Giuseppe Piccinelli
 5. Kaplar (*caporal*): Mijat Borović – Jure – Pag
 6. Kaplar (*caporal*): Damjan Stenjajić – Jovan – Karin – visok – tamnokos
 7. Bubnjar (*tamburo*): Nicolò Cristodullo

Vojnici (soldati):

8. Juraj – Sagiano – Ivan – Istra – srednjeg rasta⁵⁸ – kestenjast
9. Krsto Rubičević – Mitar – Šibenik – srednjeg rasta⁵⁹ – kestenjast
10. Stojan Đikanović⁶⁰
11. Nikola Rovalić – Šime – Turanj
12. Ivan Sebeniza – Jerolim – Petrčane⁶¹
13. Šime Nikolić – Mijo – Vodice⁶²
14. Šime Milišić – Bariša – Mandalina⁶³
15. Mate Simača – Stipan – Žman⁶⁴
16. Mijo Milatović – Mile – Turanj
17. Jure Kustera – Toma – Preko⁶⁵
18. Jakov Paštrović – Martin – Starigrad (Starigrad Paklenica)
19. Vid Petrović – Toma – Petrčane⁶⁶
20. Jure Stenjajić – Petar – Karin – srednjeg rasta – kestenjast⁶⁷
21. Matija Klarić – Luka – Senj – nizak – kestenjast
22. Ivan Ljubičić – Mate – Šibenik
23. Pave Tomašević – Toma – Zlarin⁶⁸
24. Petar Tomašević⁶⁹
25. Raić – Mašanović – Marko
26. Matija Savić – Anđelo – Istra
27. Todor Stonentić – Petar – Herceg Novi
28. Petar Perezić – Lazar – Herceg Novi
29. Petar Zokolja – Vuko – Herceg Novi
30. Ivan Vuletić – Stipan – Kaštela
31. Jakov Vido Maserić – Šime – Pašman

⁵⁸ U prethodnom popisu zabilježeno je da je *picolo* (nizak).

⁵⁹ U prethodnom popisu zabilježeno je da je *picolo* (nizak).

⁶⁰ Naknadno prekršten.

⁶¹ Naknadno prekršten.

⁶² Naknadno prekršten.

⁶³ Naknadno prekršten.

⁶⁴ Naknadno prekršten.

⁶⁵ Naknadno prekršten.

⁶⁶ Naknadno prekršten.

⁶⁷ Naknadno prekršten.

⁶⁸ Naknadno prekršten.

⁶⁹ Naknadno prekršten.

32. Antun Babarović – Ive – Zlarin
33. Antun Guić
34. Stijepo Marović
35. Marko Nikaljević – Vuko – Grbalj – 20
36. Toma Bikaić – Marko – Mostar – 27
37. Stjepan Kovačević
38. Petar Vid Magarić
39. Stjepan Bradović – Martin – Pula – kestenjast – 25
40. Mihovil – Poliković – Ivan – 27
41. Frane Baturina – Ivan – Vrlika – 25
42. Ivan Baturina – Ivan – Vrlika – 27
43. Ivan Pagnanović – Joso – Zadar – 27
44. Pero Papović – Ivan – Šibenik – 22⁷⁰
45. Jovo Đurić – Pero – Luštica – 18
46. Stipan Popović – Vojin – 25
47. Jakov Vulo – Vuko – Crmnica – 29

Naknadno dopisani:

1. Krsto Pavović – Marko – Crna Gora – 21
2. Jakov Jezdimirović – Miloš – Nikšić
3. Vuko Đuranović
4. Pričuvni kaplar (*caporal riformato*): Pero Nikov

PRILOG 3

Popis časnika, dočasnika i vojnika iz čete pukovnika Marka Đikanovića (Archivio di Stato di Venezia, Inquisitori sopra l'amministrazione de' pubblici ruoli, b. 604A. Fanti ultramarini, Reggimento Gicanovich, compagnia propria colonnello Marco Gicanovich, Kefalonija, 29. veljače 1780)

1. Pukovnik (*colonnello*): Marko Đikanović
2. Potporučnik (*capitan tenente*): Antun Rado
3. Zastavnik (*alfier*): Marko Aleksić
4. Kadet (*cadetto*): Ivan Aleksić
5. Kadet (*cadetto*): Špiro Ladiko
6. Kadet (*cadetto*): Božo (Bože) Đikanović
7. Narednik (*sargente*): Jovo Lusin
8. Kaplar (*caporal*): Niko Perov
9. Kaplar (*caporal*): Mate Kondišić

⁷⁰ Preminuo je 7. siječnja 1752. godine te je naknadno prekrizen.

-
10. Bujnar (*tamburo*): Mate Štefanić
 11. Frular (*piffero*): Filip Simić

*Vojnici (soldati):*⁷¹

12. Niko Radulović
13. Antun Vukov
14. Vukota Ivanović
15. Niko Stanić
16. Jure Bolić
17. Jakov Makina
18. Frane Lemur
19. Ivan Matkovic
20. Lunardo Polianović
21. Mate Krolić
22. Nestore Vasilli
23. Juraj Skandolić
24. Mihovil Spungić
25. Mitar Rajković
26. Andrija Popović
27. Juraj Furioso
28. Joso Dešković
29. Antun Pena
30. Jure Pavelić
31. Maksim Miljević
32. Jerko Rudan
33. Stipan Marković
34. Justin Perov
35. Mijat *Colopirci*
36. Pavao Bilić
37. Petar Lalić
38. Ivan Feldon
39. Ivan Studin
40. Jakov Pavlović
41. Stanko Juranović
42. Grgo Šipšić
43. Šime Gršković
44. Grgo Vrgoč
45. Petar Čujić
46. Bože Radić
47. Mate Stipanović

⁷¹ U napomeni je navedeno da su pri popisivanju vojnika izostali Jure Grgić i Nikola Selaković.

PRILOG 4

Prijepis oporuke Marka Đikanovića (Državni arhiv u Zadru, Spisi zadarskih bilježnika, Bortolo Ferrari, 1763. – 1783, b. V. Testamenti aperti, filza 4, br. 106, 31. prosinac 1777)

Nel Nome di Cristo Amen. L'anno della Sua Santissima Natiuità 1777, indizione decima, giorno ueramente di Mercordi, li 31 del mese di Dicembre. Nelli tempi del Serenissimo Prencipe e Signor Nostro Eccellentissimo il Signor Aluise Mocenigo,⁷² per l'Iddio grazia inclito Doge di Venezia, del Reggimento dell'Illustrissimo Signor Zanmaria Bembo Conte di Zara,⁷³ ed alla presenza del Nobil Signor Zaratino il Magnifico Signor Conte Cosmo Begna onorando Consigliere, di me Nodaro, ed infrascritti testimonii.

Personalmente costituito il Signor Tenente Colonnello Marco Gicanouich quondam Gica da Monte Nero del riparto di Cernizza di presente di presidio in questa Città tra le Milizie regolate Nazionali, da me Nodaro infrascritto benissimo conosciuto, il quale considerando quanto sia frale l'umana condizione, soggetta in ogni momento di ridursi a quel fine statuitoche dal Supremo Mottore, ne' uolendo fidarsi dell'incertezza del tempo futuro, anzi preualersi della breuità del presente, ora, che ritrouarsi la Dio merce, sano di mente, sensi, loquella, intelletto, e corpo, si determina di disporre delle cose proprie, pregandomi di scriuere il presente suo nuncupatiuo testamento, che si dice sine scriptis, nel seguente modo, dicendo.

Raccomando primieramente col cuor contrito, ed umiliato l'anima mia al Signor Iddio suo Creatore, alla gloriosa sempre Vergine Maria, alli santi miei tutelari, ed a tutta la celestiale corte, affinché sia fatto degno della remissione di tutti li miei peccati.

Allora quando piacerà all'Altissimo di leuarmi da questo mondo, uoglio, ed intendo, che il mio funerale sia positiuo colla spesa di sei in otto zecchini in cere, e che il mio cadauere sia sepolto in Chiesa Greca di questa Città, o altro luoco, oue succederà la mia morte, e se in tale Città, o altro luoco non fosseui Chiesa Greca, dourà esser sotterato in Chiesa Latina.

Voglio parimente, ed ordino, che sia impiegata in suffraggio dell'anima mia l'importar della decima parte de' miei beni mobili, purchè non eccedi la summa accordata dalle Pubbliche Sourane Leggi, nella qual decima parte dourà comprendersi la spesa del mio funerale, ed il legato, che farò agl'infrascritti luochi pii.

Lascio adunque alli soliti quattro luochi pii di questa Città, ed al riscato de' poueri Schiaui Christiani, per una uolta tanto un zecchino per ciascheduno.

⁷² Aluise Mocenigo IV., mletački dužd od 1763. do 1778. godine.

⁷³ Giovanni Maria Bembo, zadarski knez od 1776. do 1778. godine.

Douranno essere distribuiti due zecchini a poueri di Cristo in quella Città, o altro luoco, che finirò di uiuere.

In commissari, e fedeli esecutori delle presenti mie ultime uolontà instituisco, e prego uiuamente che siano il Signor Sargente Maggiore di Battaglia Rade Maina, e Zorzi Ziuouich ora presente Cadetto della Compagnia Capitan Jouo Boghetich, conferindo loro ogni più ampla facoltà in forma etc.

In ogetto di rimostrare la mia stima e gratitudine lascio al detto Signor Sargente Maggiore di Battaglia Maina una scatola d'oro del ualore di zecchini dodeci, ed al sudetto Cadetto Zorzi Ziuouich zecchini cinque per una uolta tanto.

Alli due uomini, che saranno al mio seruigio al caso, che passerò da questa all'altra uita, lascio per una uolta tanto due zecchini per cadauno, e che sia loro dato qualche utensile, che sembrerà all'infrascritto mio erede; e se in allora ci ritrouerà pure al mio seruigio qualche donna, lascio parimente alla stessa due zecchini, ed un paio lenzuoli di buona qualità.

Ogni, e qualunque sorta de beni, che mi se appartiene, ed appartenesse alla mia Patria si di ragione paterna, lascio alli più prossimi miei congiunti, che uiueranno in quella parte quando io morirò, protestandomi colla più ueridica maniera di non auer mai goduti tali beni, nemmeno percepito alcun frutto deriuato dalli medesimi, ma il tutto lasciato in balia de' miei consanguinei.

Del rimanente poi di tutti li miei beni mobili, crediti, denari, azioni, ragioni, e qualunque altra cosa, che di mia ragione fosse in essere al tempo della mia morte, niuna eccettuata essendo il tutto miei beni castensi, delli quali posso liberamente disporre, instituisco, e uoglio per debito, che sia mio erede uniuersale ressiduario Bose Gicanouich mio carissimo nipote ex fratre, già iniziato nel pubblico militare seruigio, con questo però, che lui debba dipendere dalle sagge direzioni del predetto Signore Sargente Maggiore di Battaglia Maina, sino che uerrà al caso di ben dirigersi da per se stesso, e particolarmente nelli proprii auanzamenti militari, già certo di ritraere dalla esperimentata benignità del medemo Signor Sargente Maggiore di Battaglia quell'assistenza, che lo qualificherà di merito, al cui effetto glielo raccomandando quanto so, e posso, iscusandomi se a tanto m'inoltro.

E questo intende, e uoglia, che sia il mio testamento, e l'ultima mia uolontà, li quali se per tali non potessero ualere, uagliano per ragione di codicillo, donazione causa mortis, e per qualunque altra disposizione, che nel miglior modo far si può, nonostante fosse pretermesso qualche puno di ragione, o solemnità d'ordine, rinunziando amplamente, ed espressamente a tutte le leggi, statuti, e consuetudini, che ostarui per auentura potesse, et ita etc.

Letto da me infrascritto Nodaro alla presenza ut supra il presente testamento, parola per parola al prefatto Signor testatore, che dopo d'auer ben

udito, ed inteso l'intiero suo contenuto, lo confermo in tutte le sue parti, tal essendo la di lui uera, e positua uoluntà, che dourà essere immancabilmente eseguita in tutto, e per tutto come stà, e giace.

Fatto in Zara nella casa di abitazione del detto Magnifico Signor Consigliere, posta in Confin di San Michiel, presenti li Domini Francesco Carrara quondam Giacomo mercante, e Filippo Carerosomi (? *nečitko*) quondam Antonio orefice in questa Città testimonii noti, chiamati, e pregati.

Ed io Bartolomeo Ferrari da Veneta autorità Nodaro pubblico e giurato ho scritto il presente testamento, in tutto et per tutto come mi ha ordinato il predetto testatore.

Drugim rukopisom: Addi 6 Giugno 1804, giorno di Mercordi, Zara

Na poledini: Cosmo Begna Consigliere fui presente alla facitura di questo testamento e l'incisssi di propria mano e sigillai col solito mio sigillo.

Adi 31 Dicembre 1777.

Testamento del Signor Tenente Colonnello Marco Gicanouich scritto da me Bartolomeo Ferrari di Veneta autorità Nodaro pubblico e giurato di Zara.

Lovorka ČORALIĆ

MARKO ĐIKANOVIĆ FROM CRMNICA – A COLONEL
OF VENETIAN TRANSMARINE MILITARY UNITS
(FANTI OLTRAMARINI)

Summary

Central theme of the article is directed towards the military career and work of Marko Đikanović, a denizen of Crmnica and a colonel of Venetian transmarine infantry units (*fanti oltramarini*) in the eighteenth century. The article is based on the study and analysis of until now relatively less known sources from the Archivio di Stato di Venezia [State Archive of Venice] and the Državni arhiv u Zadru [State Archive of Zadar]. Based on these sources, the article follows Đikanović's career and military activity from the time he was captain until his death in the rank of colonel. Particular attention has been awarded to the analysis of the regional origin of the officers and soldiers who served in his military units, as well as to his last will, which he composed in Zadar in 1777. The article also discusses other military active members of the Đikanović family. As an appendix to the article are given the transcriptions of the part of source material used in the analysis.